

تحلیل تطبیقی بینش نادر اردلان بر مبنای ویژگی های پست مدرن

تاریخ دریافت مقاله :

۱۴۰۲/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش مقاله :

۱۴۰۲/۰۶/۰۲۵

فتانه سنگتراش^۱حسنعلی پورمند^۲ (نویسنده مسئول)

چکیده

شناخت و تحلیل آثار معماران معاصر در ایران از اهمیت ویژه ای برخوردار است، در این راستا مفاهیم تاثیرگذار معماری غرب بر اندیشه معماران ایرانی و سیر و تحول سبکهای مدرن، مدرن متاخر و پست مدرن و تمایز هر یک از این سبکها در شناخت آثار معمارانی همچون نادر اردلان تاثیر بسزایی دارد. مرور بر آثار و اندیشه های معماران ایرانی در دوره پست مدرن، از وجود تلاشی برای یافتن نسبت میان معماری دیروز و امروز ایران حکایت دارد. مهمترین هدف این مقاله جستارهایی در باب بینش نادر اردلان به عنوان یک معمار مؤلف بر مبنای ویژگیهای سبک پست مدرن است. با این فرض که بینش نادر اردلان در آثار برجای مانده از او چه تاثیری در سبک پست مدرن ایران می گذارد، این پژوهش بر مبنای روش مطالعه تطبیقی به پرسش تحقیق پاسخ می گوید. در این نوشتار ابتدا از لحاظ تاریخی سبک پست مدرن بررسی شده است، سپس به تحلیل آثار نادر اردلان با توجه به سبک پست مدرن پرداخته شده است و شاخصه هایی مطابق با دیگاه چارلز جنکز از جمله ایدئولوژی، سبک و ایده طراحی در نظر گرفته و در نهایت شباهتهای آثار نادر اردلان با ویژگی های معماری پست مدرن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان دهنده پایبندی او به سنت در انتظام فضایی و ساماندهی به احجام و فرم ها است. می توان گفت که بیشتر آثار نادر اردلان دارای ویژگی های سبک پست مدرن از جمله توجه به سنت گرای و تاریخ گرایی اقلیم بوده اند.

واژگان کلیدی: نادر اردلان، پست مدرن، چارلز جنکز، آثار معماری

^۱ گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.^۲ دانشیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (hapourmand@modares.ac.ir)

۱- مقدمه:

مرور بر آثار و اندیشه‌های معماران ایرانی در این دوره، از وجود تلاشی برای یافتن نسبت میان معماری دیروز و امروز ایران حکایت دارد. نگاهی به آثار معماری معاصر ایران نشان می‌دهد دغدغه معمار ایرانی در یافتن راهی برای بازگشت به اصالت ایرانی، او را به حوزه‌هایی چون بوم‌شناسی، الگوشناسی در معماری گذشته، رجوع به دین، ورود به حوزه عرفان و هر آنچه که اثری از ایرانی بودن و یا اسلامی بودن در خود داشته رهنمون کرده است تا شاید اندوخته‌های حاصل از آن بتواند دستاویزی برای حوزه معماری باشد. در میان آثار معاصر معماری در ایران، به نظر می‌رسد آثار نادر اردلان در نتیجه تلاشی شایسته تامل برای فهم معماری اصیل ایرانی و اخذ اصول و معیار برای طراحی معاصر پدید آمده‌اند. آثار و اندیشه‌ی نادر اردلان شباهت بسیاری با ویژگی‌های سبک پست‌مدرن دارد. پست‌مدرن در واقع اشاره‌ای به مجموعه‌ای از مطالعات فرهنگی و اجتماعی دارد و همچنین به خصیصه تاریخی و بازگشت به گذشته تاکید دارد که این امر به وضوح در آثار نادر اردلان به چشم می‌خورد. مهم‌ترین هدف این مقاله تحلیل تطبیقی بینش نادر اردلان به عنوان یک معمار مولف بر مبنای ویژگی‌های سبک پست‌مدرن است. با توجه به هدف سوال زیر مطرح می‌شود که؛ معماری نادر اردلان براساس نظریه چارلز جنکز در خصوص معماری پست مدرن چگونه قابل تبیین است؟

۲- روش شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر محتوا پژوهشی کیفی به شمار می‌آید. در ابتدای تحقیق یک بررسی تاریخ نگارانه صورت خواهد پذیرفت. سپس جهت تطبیق دیدگاهها و پروژه های معماری نادر اردلان و معماری پست مدرن از شیوه ی مطالعه تطبیقی استفاده خواهد شد. بنابراین اساس پژوهش حاضر مطالعه تطبیقی خواهد بود. گردآوری داده های تحقیق بر اساس مطالعات کتابخانه و اینترنت است. بر این اساس با استفاده از روش کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از منابع معتبر نوشتاری و اینترنتی از سال ۱۳۷۵ تا ۱۴۰۱، طیف گسترده‌ای از منابع مرتبط با تعاریف پست مدرن مطالعه شده و با بررسی مقایسه‌ای و تطبیقی، به شیوه استنباطی به تحلیل مصادیق و تعاریف ارائه شده از منظر و مفهوم آن پرداخته شده است.

۳- پیشینه تحقیق

ادبیات موضوع در پیشینه‌ی این پژوهش بر اساس بینش نادر اردلان شامل سه بخش پست مدرن، نگرش به طبیعت، نگرش به سنت است. مبانی فکری نادر اردلان تحت تاثیر افرادی نظیر یان مک هارگ^۱، لویی کان و با نقش پررنگ سیدحسین نصر صورت گرفته است. او از یان مک هارگ گرایش به طبیعت و اکولوژی را آموخت، لویی کان آموزه های او را به سمت تاریخ‌گرایی، روح‌معنوی و فرهنگی معماری و اندیشه‌های سید حسن نصر او را به عرفان و معنویت اسلامی سوق داد. کامل نیا و مهدوی نژاد (۱۳۹۹) به ویژگی های معماری پست مدرن در ایران می پردازد و نمایش معماری پست مدرن در ایران را به صورت خصوصیتی از دیوارهای مورب در پوسته بیرونی، کج شدن‌ها (فضاهای مبهم و زاویه‌دار)، نمایش سمبولیک اجزای سازه، گرایش به تجزیه و تکه تکه کردن احجام و توجه به استعاره‌های عامیانه در معماری معاصر تحلیل می‌کند. هیکس (۱۳۹۱) به تبیین پست مدرنیسم پرداخته است. پست مدرنیسم نوعی استراتژی عمل‌گرایانه در برابر ائتلاف خرد و قدرت است. در این کتاب پسامدرنیسم، مدرنیسم و پست مدرنیسم از منظر متافیزیک، شناخت‌شناسی، طبیعت انسان، اخلاق، سیاست و اقتصاد با یکدیگر مورد بحث و مقایسه قرار گرفته‌اند. قبادیان (۱۳۹۰) به این

مورد اشاره کرده است که نکته ی مشترک بین فلاسفه پست مدرن این است که عقلانیت، قطعیت علمی و خردگرایی محض مدرن را زیر سوال می برد. نظریات پست مدرن از جمله عقلانیت، ایدئولوژی، کثرت گرایی، تاریخ، تکنولوژی، زبان و رسانه در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. چارلز جنکز (۱۳۹۸) که در آغاز کتاب خود در باب معماری پست مدرن از آثار لویی کان به عنوان یک حرکت جدید به سوی معماری پست مدرن " نگاه به طبیعت" یاد می کند. از نظر وی ترکیب فن آوری جهان مدرن و فرهنگی محلی در یک دوگانگی قابل تشخیص پایه گذاری شده است. ساختمان پست مدرن معمول همزمان به مراتب فرهنگ بالا و پایین (جامعه) و وضعیت جهانی ارج می دهد. ساختمان پست مدرن دارای ترکیبی از المان های مدرن، سنتی و بومی است. در واقع جنکز در جستجوی معماری برتری است که بتواند معماری را از کارکردها و معانی روزمره اش به سطوح و لایه های معنایی و کارکردی عالی تر همچون معانی اجتماعی، سیاسی یا مذهبی ارتقاء بخشد. در پژوهشی از غریب پور (۱۳۹۵) به مفهوم عملکرد در اندیشه لویی کان پرداخته است. اندیشه های او در نیمه دوم قرن بیستم، بستری برای نقد معماری مدرن و گذر به اندیشه ای شد که دگربار در جستجوی معماری حقیقی بود. این مقاله در پی آن است تا با تأمل در اندیشه لویی کان در باب معماری، به معنای عملکرد در این اندیشه بپردازد. او معماری را تجسم امور بیکران می داند، زیرا که از بیکران شروع میشود، از طریق نظم و قوانین حاکم بر طبیعت که کرانمند است، متجلی می شود و دگربار به بیکرانگی میرسد. او اساس تجلی معماری را فرم میداند که از آنچه که یک چیز می خواهد بشود، منشأ می گیرد. فرم امری غیر فردی است و زاییده اراده ای وجودی. در توضیح مفهوم معماری، وی مفهوم نهاد را آورد و معماری را بیان کننده نهادهای بشری نامید. کان در معماری در پی احیای جایگاه از دست رفته انسان است. کان بر اهمیت انسان تأکید می کند و عملکرد را برخاسته از خواست ازلی انسان و نه نیازهای آنی او می شناسد. مک هارگ (۱۳۸۶) در کتاب طراحی با طبیعت، استفاده و توجه به طبیعت موضوعی مهم در طراحی معرفی می کند: "ما نه فقط نیازمند نگرش بهتری به انسان و طبیعت، بلکه نیازمند یافتن آن شیوه ی عملی هستیم که کمتر کسی محصول کار خود را تنها در قالب غارت بیشتر ببیند. چشمانمان نه ما را جدا از جهان که با آن یگانه می کند. فکر ساده ی جدایی را کنار نهاده و یگانگی جایگزین گردد. دست از خود زنی برداشته و توان همنوایی انسان - طبیعت به جلوه درآید. تنها به حرمت زاییده از ادراک نیاز است تا آینده درخشان انسان به عمل در آید. انسان آن موجودی آگاه و یگانه است که می تواند ادراک و ابراز کند. اوست که باید این زیست کره را سرپرست باشد. شرط این کار طراحی با طبیعت است." مک هارگ نیز طبق نظریه «اخلاق محیطی» معتقد است منظر، نظامی بوم شناختی و متکی به عوامل محیطی مانند زمین شناسی، حیات جانوری و کاربری زمین است. او در رابطه انسان و طبیعت، تغییر انسان گرایی به محیط گرایی را با نوع نگرشی کاملاً کمی، توصیه می کند. در کتاب حس وحدت اردلان و بختیار (۱۳۹۴) کوشیده اند تا سنت غنی و متنوع ایرانی را در پس شیوه تفکر پر راز و رمز عارفانه جای دهند. پرداختن به جزئیات به اندازه کلیات و بینش های سنت فرهنگی ایرانیان به مخاطبان غربی عرضه شده است. محور اصلی واقعیات برونی و درونی است. به این شکل که برای شناخت معماری ایرانی باید نه تنها واقعیت برونی و گذرای آن، بلکه واقعیت درونی و ذاتیش را جست و جو کرد. صاحب نظرانی مانند سید حسین نصر و نادر اردلان نیز به معنویت و رابطه آن با معماری اشاره می کنند و هنر معنوی را در راستای عالم روحانی قرار می دهند. از نظر نصر امر قدسی تجلی عوالم برتر در ساختهای نفسانی هستی است و منشأ آن عالم روحانی است. از این رو، هنرمند کسی است که از طریق عروج به عالم روحانی از یکسو و شناخت علم قدسی از سوی دیگر قادر به آفرینش هنری می گردد. در حال حاضر سید حسین نصر، شاخص ترین چهره در زمینه هنر مقدس است. وی در تبیین اصول سنت گرایی متأثر از گنون و شوان است. دو مرکز اولیه این دیدگاه در فرانسه به واسطه حضور گنون در

دهه های ۱۹۱۰ و ۱۹۲۰ میلادی و در انگلستان در دهه ۱۹۲۰ به واسطه حضور کومارا سوامی بوده است. تعریفی که اندیشمندان مسلمان از هنر قدسی و به طور خاص هنر اسلامی ارائه می دهند، تعریفی متناظر با وجود و حقیقت وجودی اشیاء است و این اندیشمندان آغاز و پایان هنر را از آغاز و پایان زندگی حقیقی انسان می گیرند و بر آن اساس آداب مربوط به صورت و ماده هنر را هم مشخص می کنند. دو اصل مطرح شده در این حوزه «ذات گرایی» و «نماد گرایی» است که بر پایه هستی شناسی و معرفت شناسی فراگیر خود شکل می گیرند (نصر، ۱۳۸۰). احمدپور و محمدی منفرد (۱۴۰۱) نیز به بررسی و نقد کارکرد خدانشناسی و معنویت از دیدگاه سید حسین نصر پرداخته اند. یافته های پژوهش نشان می دهد از نگاه نصر، هنر اسلامی افزون بر این که معنویت بخش است، می تواند به عنوان تجلی غایت الهی نیز به شمار آید، زیرا سبب می شود انسان درباره ی زیبایی های هنر تفکر نموده و با کمک آن ها همواره خدا را یاد کند. همچنین نصر میان هنر دینی، هنر سنتی و هنر قدسی تمایز نهاده است. وی هنر دینی را ویژه جوامع مدرن و جوامع غیرمدرن می خواند و هنر قدسی را ریشه دار در معنویت می داند و معتقد است بدون معنویت نمی توان هنر را قدسی دانست.

۴- پست مدرن

مفهوم پست مدرن را اولین بار نویسنده اسپانیایی، فدریکودی انیس در سال ۱۹۳۴ در اثرش به کار برد و از آن در تشریح واکنش نسبت به مدرنیسم که برخاسته از خود آن بود، استفاده نمود. (جنکز، ۱۳۷۶). در اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، تعداد معدودی از نظریه پردازان دیدگاه متفاوتی نسبت به بقیه در خصوص معماری پست مدرن داشتند. لسلی فیلدر و چارلز جنکز ارائه از آن جمله اند که پست مدرنیسم را به معنای توسعه فرهنگ آمریکا و یک تحول انتقاد آمیز تلقی کرده اند نه به معنای پایان مدرنیسم (Hans, 2003). تاریخ معماری پست مدرن به شدت به نام چارلز جنکز وابسته است، که نقشی عملی در ترویج این جنبش داشت (Haddad, 2009). پست مدرن اصولاً تلفیق گزینشی هر سنت با سیاق پیش از خود است. هم ادامه مدرنیسم است و هم دوره ای فراتر از آن. از این دیدگاه پست مدرن بیشتر مدرن متاخر محسوب می شود، که ادامه مدرنیسم در شکل متعالی آن است. علت شکل گیری پست مدرنیسم در معماری این است که معماری مدرن اعتبار خود را از دست داده است، چرا که از یک طرف نتوانست به طور مؤثر با استفاده کنندگان نهایی رابطه برقرار کند، و از سوی دیگر نتوانست پیوندی مؤثر با شهر و تاریخ برقرار کند. استراتژی کلی که معماران پست مدرن برای بیان کثرت گرایی فرهنگ در کارشان برگزیدند، ترکیب سلاقی حرفه ایی و مهارت فنی خودشان با سلاقی مشتریان نهایی شان یعنی ساکنین بود. بر اساس تعریف جنکز در دوران فرامدرن طیف های متفاوتی مانند تاریخ گرایی، بوم-گرایی امروزی، احیاگرایی مستقیم، معماری خلق الساعه و شهرسازی، معماری استعاره ایی، نمادین و ماوراء الطبیعه و فضای پست مدرن شکل گرفتند (طاهایی، ۱۳۸۱). شکل گیری جریانات بعد از مدرن با سه اصطلاح پست مدرن، پست-مدرنیته و پست مدرنیسم از یکدیگر تفکیک و متمایز می شوند. بی تردید پست مدرن بخشی از مدرن است و می توان گفت که دوران مذکور، گذار عظیمی است که علناً آغاز شده است. یکی از ویژگی های پست مدرن، ظهور خودآگاهی در حیات فرهنگی است، و این بستر، پست مدرن را به مثابه یک سبک در نوشته های منتقدان و نویسندگان پست مدرن، نشان می دهد (بانی مسعود، ۱۳۸۶). در واقع معماری پست مدرن به عنوان یک رسانه وظیفه انتقال تضادها و پیچیدگی های تفکر پست مدرن را ایفا می کند و واجد سطوح مختلفی از معناست. این نوع معماری ابهام، رازناکی و تنش را پرورش می دهد (دباغ و مختاباد امرئی، ۱۳۹۰). گرایش های موجود در این دوران به دو سبک معماری در جهان منجر گردیدند؛ یک گروه آثارشان تقلیدی از معماری سنتی گذشته بود و گروه دیگر آثارشان به بناهای مدرن شباهت

داشت. همین امر موجب در هم ریختگی و تعدد در معماری و سیمای شهر شد و معماری التقاطی به وجود آمده منجر گشت به گونه‌ایی از معماری، که امروزه به معماری من‌ها تعبیر می‌شود (حجت، ۱۳۸۴).

۱-۴ پارادایم‌های تئوری تعریف‌کننده پست‌مدرنیسم

- ❖ **پدیدارشناسی:** مبتنی بر تکیه معماری بر یکی از شیوه‌های جستار فلسفی با عنوان پدیدارشناسی است، که در واقع از رابطه‌ی کالبد با محیط پیرامون خود، به سمت تفکر فلسفی حرکت کرده است. حواس دپداری، لامسه، بویایی و شنیداری بخش‌های غریزی درک معماری هستند. در دوران پست‌مدرن، ارتباط کالبد و ناخودآگاه با معماری برای برخی نظریه‌پردازان، از راه پدیدارشناسی مورد مطالعه قرار گرفت.
- ❖ **زیبایی‌شناسی امرمتعالی:** زیبایی‌شناسی همچون پدیدارشناسی پارادایمی فلسفی است که با آفرینش و دریافت اثر هنری سروکار دارد.
- ❖ **تئوری زبان‌شناسی:** رویکرد به پارادایم‌های زبان‌شناسی موجب ایجاد تغییراتی در نقد فرهنگی پست‌مدرن شد. نشانه‌شناسی، ساختارگرایی و به طور خاص پسا‌ساختارگرایی (دیکانستراکشن) حوزه‌های بسیاری از جمله ادبیات، فلسفه، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و به طور کلی کنش انتقادی را تحت تاثیر قراردادده‌اند. این پارادایم‌ها که در سال ۱۹۶۰ تاثیر زیادی بر اندیشه‌ی فلسفی داشتند، با احیای معنا و نمادگرایی در معماری هم‌زمان شدند.
- ❖ **مارکسیسم:** پارادایم تاثیر گذاری است که در دوران پست‌مدرن در پژوهش معماری و به ویژه در بررسی شهر و نهادهايش به کار گرفته شد. این رویکرد مباحثی را در مورد رابطه‌ی مبارزه‌ی طبقاتی و معماری مطرح کرد.
- ❖ **فمینیسم مردان (مردان):** در دوران پست‌مدرن و به عنوان دستورکاری برای مقاومت در برابر تسلط مردان ایجاد شد. این جنبش سیاسی گام‌های موثری در راستای رسیدن به برابری اجتماعی برداشت (نزیت، ۱۳۹۳).

۲-۴ چارلز جنکز

چارلز جنکز یکی از مشهورترین منتقدین و نظریه پردازان معماری پست‌مدرن است. وی معتقد است معماری پست‌مدرن هم باید از تکنیک‌های جدید و هم از الگوهای قدیمی استفاده کند. جنکز پسامدرن را کدگذاری مضاعف تعریف می‌کند، که معمولاً ترکیب فنون مدرن با چیز دیگری (که غالباً اجزای سنتی معماری است) با قصد ایجاد ارتباط بیشتر با سلیقه عموم و اقلیت مورد نظر صورت می‌گیرد (کالینکوس، ۱۳۸۲). جنکز ده ویژگی اساسی برای معماری پست‌مدرن قائل شده است و نظر وی، بناهایی را می‌توان دارای معماری پست‌مدرن دانست که واجد این ده ویژگی، التقاطی باشند:

- ❖ معماری پست‌مدرن، جریان یا سبکی پلورالیستی و بیش از حد التقاطی است.
- ❖ التقاط‌گرایی وجه اصلی معماری پست‌مدرن است که به نوعی زیبایی‌ناهمساز و متنافر می‌انجامد.
- ❖ معماری پست‌مدرن بیانگر شهر نشینی و فرهنگ شهری است.
- ❖ ساختمان‌های پست‌مدرن انسان وارانه یا شبیه انسان هستند.
- ❖ ساختمان پست‌مدرن بیانگر یا نشان دهنده‌ی رابطه میان گذشته و حال است.
- ❖ در معماری پست‌مدرن نوعی اشتیاق وافر و تمایل درونی بیش از حد بابت مضمون، محتوا و معنا به چشم می‌خورد.

- ❖ در معماری پست مدرن نوعی رمزگذاری مضاعف یا زبان دوگانه وجود دارد. (بانی مسعود، ۱۳۸۶)
- ❖ ساختمان های پست مدرن چند ارزشی هستند. آن ها همزمان می توانند معانی متعدد داشته باشند یا بیانگر معانی بسیاری باشند.
- ❖ معماری پست مدرن به تفسیر مجدد سنت می پردازند.
- ❖ بسیاری از ساختمان های پست مدرن در اشتیاق بازگشت به مرکز غایب، به فضای اجتماعی مرکزی هستند. اما پس از این بازگشت، به این نکته اعتراف می کنند که "چیز مشترکی وجود ندارد که ما بتوانیم خود را با آن وفق دهیم".

با توجه به موارد فوق جنکر مطابق با جدول (۱)، معماری پست مدرن را از نظر ایدئولوژی، سبک و ایده های طراحی در یک دسته بندی قرار می دهد.

جدول (۱): تقسیم بندی پست مدرن از نظر سبک، ایدئولوژی و ایده طراحی (مزینی، ۱۳۹۰)

پست مدرن		
ایدئولوژی	از نظر سبک	ایده های طراحی
سبک به صورت دو لعابه (دو گانه)	تبین و تجلی پیوندی	شهرسازی در ارتباط با متن موجود شهر و بازسازی اختلاط عملکرد
مردم پسند و طرفدار عقاید جمع	پیچیدگی	مانریست باروک
معماری نشانه ای	فضاهای گوناگون و شگفت (نامنتظره)	وسایل تبین و تجلی
سنت ها و اختیار	فرم معمول و فرم انتزاعی	فضای مورب و توسعه (بخش های موجود)
هنرمند و صاحبکار	خوشه چین (از هر چمن گلی)	ساختمان در امتداد خیابان
برگزیدگی و شرکت جویی عموم	جداسازی ذولحیاتین	گرایش به قرینگی غیر قرینه (بازسازی سبک ملکه آن)
	طرفدار تصویر سازی	
	طرفدار تمثیل و استعاره	
	موافق برداشت های تاریخی	
	موافق طنز و مزاح	
موافق نماد سازی		
جزئی گرا	معیارهای مختلط و گوناگون برای زیبایی، بسته به متن، تبین محتوی و اختصاص (لقوی) زبانی به سوی عملکرد	کلاژ و اختلاط عناصر گوناگون
معمار به عنوان نماینده صاحبکار و فعال (در برانگیزاندن عقاید عموم)	طرفدار تزئینات آلی (طبیعی) و کاربردی (ساختگی)	ابهام

۴-۳ نادر اردلان

عمده شهرت و محبوبیت اولیه نادر اردلان بیشتر به خاطر طرح مباحث نظری در مورد معماری سنتی ایرانی است؛ با این فرض که او خود را اساساً تئوریسین نمی داند (اردلان، ۱۳۷۱). فلسفه طراحی و معماری اردلان را می توان امتزاجی از طبیعت و فرهنگ در طراحی نام گذاری کرد. در جدول (۲) به معرفی نادر اردلان از جنبه شیوه تفکر، شیوه و رویکرد و آثار مهم او پرداخته شده است.

هفت اصل نادر اردلان

- ❖ بینش نمادین: این معماری در پی بیان و برانگیختن حس عمیق معانی ازلی تعالی معنوی و وحدت کل موجودات عالم در بیننده است.
- ❖ انطباق محیطی: سکونتگاه‌های انسانی و بناهای فلات ایران با طبیعت و زمینه اقلیمی خاص خود رابطه‌ای هماهنگ و پایدار دارند.
- ❖ الگوی مثالی باغ بهشت: مفهوم باغ به معنای خاص آن، به معنای باغ محصور تا زمانی که اسلام در ابتدای پیدایش، آن را در نگرش خود ادغام کرد، و تا به امروز، همواره الهام بخش صورت اصلی حس مکان در معماری ایرانی بوده است. این مفهوم، در صورت ظاهری خود به صورت ایده «باغ» در صورت باطنی به صورت «حیاط» تجلی یافته است.
- ❖ نظام‌های فضایی مثبت: شیوه سنتی اسلامی در استفاده از فضا، شیوه ای است درونگرایانه، برخلاف شیوه استفاده غربیان از فضا که در آن شیء عینی، عنصر مثبت است و در این معماری فضا عنصر مثبت است؛ به مدد هندسه و ریاضیات، یک فضای مثبت مهم، سلسله ای از حجم‌های منفی ایجاد می‌کند، پیوند یک فضا با فضای دیگر اساساً بر مبنای الگویی سه بخشی صورت می‌گیرد: وصل (دروازه) گذر و اوج.
- ❖ مکمل بودن: کیمیای رنگ و ماده و خط این معماری را لبریز کرده است. مفهوم خشت و آئینه به عمل خاصیتی می‌بخشد که صنعتگری سبب می‌شود تا ساده‌ترین کار و صنعتگر آن برکت یابند.
- ❖ مقیاس انسانی و مشارکت اجتماعی: این معماری بر پایه مقیاس انسانی و تناسب هندسی طلایی بدن انسان قرار گرفته است. از مقیاس اتاق تا خانه حیاط دار تا محله و شهر، سلسله مراتبی از حلقه‌های اتصال اجتماعی وجود دارد که فرد را با جامعه‌اش وحدت می‌بخشد.
- ❖ نوآوری: این معماری با زیبایی ناب شگفت‌آورش ثمره ابداع و ترکیب عالی‌ترین فنون ساختمانی در یک «خلق جدید» است. تاق سهمی ساسانی ساخته شده از خرده سنگ‌های گوناگون در تیسفون، انقلاب در شیوه ساخت با آجر در عهد سلجوقی در گنبد خاگی مسجد جامع و ابداعات مربوط به کاشی‌های هفت رنگ در عهد صفوی نمونه‌هایی چند از نوآوری در این معماری‌اند (اردلان و بختیار، ۱۳۹۰).

جدول (۲): آثار نادر اردلان

معمار	شیوه، گرایش و رویکرد	شیوه و تفکر طراحی	آثار مهم	تصویر
نادر اردلان	معماری سنتی	یان مک هارگ ^۲	مرکز مطالعات مدیریت دانشگاه هاروارد (مدرسه عالی امام صادق).	

معمار	شیوه، گرایش و رویکرد	شیوه و تفکر طراحی		آثار مهم	تصویر
	طبیعت	لویی کان	تاریخ گرایی و روح معنوی	ساختمان مرکزی گروه صنعتی بهشهر	
	فرهنگ	سیدحسن نصر	عرفان و معنویت اسلامی	مرکز موسیقی ایران	
	معنویت اسلام	معیارهای طراحی		برج هوشمند دوحه قطر	
	فضاسازی بومی	اقلیم	عملکرد	مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی (امارات)	
	تکنولوژی و نوآوری	انطباق و ارتباط با فرهنگ	برنامه	برج مسکونی لوکس حسرت طرابلس، لیبی	

جدول شماره (۳) تحلیل آثار اردلان را براساس روش کدگذاری نشان می دهد. پس از بررسی از آثار مهم نادر اردلان طبق جدول (۳)، ملاحظه می گردد که بیشتر آثار نادر اردلان دارای ویژگی های سبک پست مدرن بوده است. از لحاظ هدف طراحی، وی بیشتر به سنت گرایی و تاریخ گرایی اقلیمی گرایش داشته است و از لحاظ ایده طراحی به بهره گیری از الگوی معماری سنتی ایران. از نظر فرمی نیز آثار وی تحت تاثیر استفاده از عناصر مستطیل، مربع شکل بوده و از نظر ساختار فضایی، حیاط مرکزی نقش مهمی در در سازماندهی فضایی وی داشته است.

جدول (۳): تحلیل آثار نادر اردلان

نام بنا	سبک معماری	مشخصه بارز	ایده	معیار طراحی	عکس بنا
مدرسه مدیریت	پست- مدرن	طرح مدرسه یادآور الگوی باغ ایرانی	اختلاط عناصر گوناگون و بهره گیری از الگوی معماری سنتی ایران.	تاریخ گرایی	
ساختمان مرکزی گروه صنعتی بهشهر	پست- مدرن و مدرن	الگوی معماری سنتی ایران	استفاده از عناصر مستطیل، مربع، حیاط مرکزی	سنت گرایی	
مرکز موسیقی ایران	پست- مدرن	نمایشی از یخچال های سنتی ایران	بهره گیری از الگوی معماری سنتی	در نظر گرفتن اقلیم، استفاده از گودال باغچه	
برج مسکونی لیبی	پست- مدرن	معماری نشانه- ای	بهره گیری از الگوی معماری سنتی و مدرن	در نظر گرفتن اقلیم، استفاده از بام سبز	
برج هوشمند دوحه قطر	پست- مدرن	معماری نشانه- ای	بهره گیری از الگوی معماری سنتی و مدرن، استفاده از اشکال هندسی ولی نماد گونه	در نظر اقلیم	
مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی	پست- مدرن	سبک دو لعابه، استفاده از الگوی باغ ایرانی و نقوش هخامنشی	بهره گیری از الگوی معماری سنتی با تلفیق تکنولوژی	در نظر گرفتن اقلیم	

۴- تحلیل یافته ها

هر یک از آثار نادر اردلان با توجه به جدول (۱) جنکز و آیتم‌های ایدئولوژی، سبک، ایده طراحی و تحلیل‌های بنا مطابق جدول (۴) مورد بررسی و تجزیه تحلیل قرار گرفته است.

جدول (۴): تحلیل آثار نادر اردلان بر اساس مقایسه تطبیقی با نظریات جنکز

نام بنا	ویژگی های پست مدرن	ویژگی بنا
کتابخانه	ایدئولوژی	بنای کتابخانه در میانه باغ شباهتی به کوشک باغ‌های قدیمی دارد. استفاده از سازه بتنی، اختصار در تراش‌ها و حذف اشکال و خطوط مدور.
	سبک	یادآور تیمچه‌ها و بازارهای سنتی
	ایده طراحی	شکل چلیپایی ساختمان، ۴۵ درجه چرخش نسبت به محور ورودی باغ. طراحی مرکزگرا
بازار دانشجویان	ایدئولوژی	ترکیب حیاط و باغ (مدرسه‌های چهارباغ اصفهان)، اتحاد بین درون و بیرون فضا، انتخاب شکل شش گوش برخلاف معماری سنتی که از شکل هشت ضلعی، ارتفاع بلند جداره‌ها، بارز کردن پله در فضای داخلی
	سبک	طاق گهواره ای، تکه تکه شدن جداره‌ی اصلی و پر تراش شدن بام آن، ترکیب هشت ضلعی و مربع ما را به یاد نقوش هشت و چهار در گره سازی می‌اندازد.
	ایده طراحی	حیاط چرخشی ۴۵ درجه در گوشه حیاط به صورت حلقه‌های زنجیروار و استفاده از طاق گهواره‌ای
ساختمان مدرس ها	ایدئولوژی	الگوی تک ایوانی و کوشک
	سبک	استفاده از الگوهای متفاوت طراحی و تصویری از معماری سنتی (بنای تک ایوانی)، استفاده از محور طولی و عرضی،
	ایده طراحی	طرح مدرسه همواره در میان دو الگوی «ساختمان بر گرد حیاط مرکزی» و «باغ ایرانی» و سه انتظام فضایی (چهار ایوانی، تک ایوانی و کوشک) در نوسان است.
		سنت و اختیار، برگزیدگی و شرکت جویی عموم، سبک به صورت دو لعابه، طرفدار تصویر سازی، موافق برداشت‌های تاریخی، فضاهای گوناگون و شگفت (نامنتظره)، پیچیدگی اختلاط عناصر گوناگون، شهرسازی در ارتباط با متن موجود شهر و بازسازی اختلاط عملکردها

نام بنا	ویژگی های پست مدرن	ویژگی بنا
ساختمان مرکزی گروه صنعتی بهشهر	ایدئولوژی	مکعب مستطیل، استفاده از الگوی معماری سنتی ایران در ساختمانی با عملکردی نو،
	سبک	سبک به صورت دولعابه، معماری نشانه‌ای، سنت‌ها و اختیار، مردم پسند و طرفدار عقاید جمع.
	ایده طراحی	نمای ساختمان با قطعات پیش ساخته بتنی، ساختمان به صورت درون‌گرا، استفاده از گودال باغچه، فرم کلی ساختمان به شکل حلقه ای منظم است. برج‌ها بتنی که در قسمت خارجی نما عقب نشسته اند و جداره نما را از یکنواختی خارج کرده است. طبقه همکف با آب نما و فضای سبز حس خاطره انگیزی در مخاطب ایجاد می‌کند.
مرکز موسیقی ایران	ایدئولوژی	سبک به صورت دولعابه، سنت‌ها و اختیار
	سبک	ساختمان در امتداد خیابان، ابهام، اختلاط عناصر گوناگون، گرایش به قرینگی غیر قرینه.
	ایده طراحی	حیاط تو نشسته، جداره‌های عقب نشسته، محور تقارن طولی و عرضی، استفاده از فضای مکث که در محور تقارن راهروها قرار نگرفته است، عقب نشینی طبقات نوعی تنوع در بنا ایجاد کرده است.
بج مسکونی لیبی	ایدئولوژی	سبک به صورت دولعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	سبک به صورت دولعابه، معماری نشانه‌ای
	ایده طراحی	استفاده از گودال باغچه، طاق بندی جداره‌ها، برداشت تاریخی از یخچال‌ها ولی با سبکی امروزی
بج هوشمند دوحه قطر	ایدئولوژی	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	فضا های گوناگون و شگفت، معیارهای مختلط و گوناگون برای زیبایی، موافق نماد سازی،
	ایده طراحی	کلاژ و اختلاط عناصر گوناگون، ابهام، گرایش به قرینگی غیر قرینه
مهندسی پزشکی و ژنتیک و	ایدئولوژی	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	ایده طراحی	استفاده از اشکال هندسی مربع در پلان و در عین حال با طراحی نمای متفاوت
مهندسی پزشکی و ژنتیک و	ایدئولوژی	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	ایده طراحی	استفاده از فرم دوار، مربع و استفاده از فضای سبز،
مهندسی پزشکی و ژنتیک و	ایدئولوژی	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	ایده طراحی	استفاده از فرم دوار، مربع و استفاده از فضای سبز،
مهندسی پزشکی و ژنتیک و	ایدئولوژی	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	سبک	سبک به صورت دو لعابه، معماری نشانه‌ای
	ایده طراحی	استفاده از فرم دوار، مربع و استفاده از فضای سبز،

نام بنا	ویژگی های پست مدرن	ویژگی بنا
سبک	فضاهای گوناگون و شگفت، خوشه چین، طرفدار تزئینات آلی و کاربردی، طرفدار تصویرسازی، استفاده از برداشت های تاریخی	استفاده از نقوش هخامنشی، استفاده از سازه های گوناگون در نما
ایده طراحی	کلاژ و اختلاط عناصر گوناگون، گرایش به قرینگی غیر قرینه، فضای مورب و توسعه	استفاده از فرم دایره و مستطیل

۱-۴ شباهت های هر یک از آثار نادر اردلان

با توجه به جدول (۴) شباهت های سبک پست مدرن به طور جداگانه در هر یک از آثار نادر اردلان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. با توجه به جدول (۵) از نظر ایدئولوژی، در همه آثار مشخص شده است که سبک به صورت دوگانه کار شده است. در ساختمان مدرسه مدیریت، مرکز موسیقی و ساختمان مرکزی گروه بهشهر سنت ها و اختیار دارای شباهت است.

جدول (۵): شباهت های آثار نادر اردلان با ایدئولوژی پست مدرنیته

شباهت های سبک پست مدرن در آثار نادر اردلان				آثار مهم
ایدئولوژی				
معماری نشانه ای	مردم پسند	سنت ها و اختیار	سبک به صورت دو گانه	
	✓	✓	✓	مدرسه مدیریت
	✓	✓	✓	ساختمان مرکزی گروه بهشهر
		✓	✓	مرکز موسیقی
✓			✓	برج مسکونی در لیبی
✓			✓	برج هوشمند دو حه قطر
	✓		✓	مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی

از نظر سبکی، مطابق جدول (۶) می توان گفت که مدرسه مدیریت، ساختمان مرکزی گروه بهشهر مرکز موسیقی از نظر تصویرسازی، موافق برداشت های تاریخی، فرم معمول و انتزاعی و فضاهای گوناگون و شگفت دارای شباهت هستند.

جدول (۶): شباهت های سبک پست مدرن با آثار نادر اردلان

شباهت های سبک پست مدرن در آثار نادر اردلان					آثار مهم
سبک					
فرم معمول و فرم انتزاعی	موافق نماد سازی	فضاهای گوناگون و شگفت	موافق برداشت های تاریخی	تصویرسازی	
✓		✓	✓	✓	مدرسه مدیریت
✓		✓	✓	✓	ساختمان مرکزی گروه بهشهر
✓		✓	✓	✓	مرکز موسیقی
	✓	✓			برج مسکونی در لیبی
	✓	✓			برج هوشمند دوحه قطر
		✓	✓	✓	مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی

از نظر ایده طراحی مطابق جدول (۷) می توان ملاحظه کرد که مدرسه مدیریت، ساختمان مرکزی گروه بهشهر، مرکز موسیقی، برج لیبی و مرکز عربی مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی از نظر اختلاط عناصر گوناگون باهم شباهت دارند.

جدول (۷): شباهت های سبک پست مدرن در آثار نادر اردلان از نظر ایده طراحی

شباهت های ایده طراحی پست مدرن در آثار نادر اردلان					آثار مهم
ایده طراحی					
وسایل تبیین و تجلی	فضای مورب و توسعه بخش ها	گرایش به قرینگی غیر قرینه	ابهام	اختلاط عناصر گوناگون	
	✓			✓	مدرسه مدیریت
		✓	✓	✓	ساختمان مرکزی گروه بهشهر
				✓	مرکز موسیقی
		✓	✓	✓	برج مسکونی در لیبی
✓			✓		برج هوشمند دوحه قطر
	✓	✓		✓	مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی

نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که آثار نادر اردلان دارای ویژگی های ذکر شود توسط چارلز جنکز درخصوص معماری پست مدرن می باشد. در این میان شاهد رویکردهای مبتنی بر عملکرد، اقلیم، فناوری درخصوص معماری پست مدرن در تمامی آثار او می باشید. معماری پست مدرن در آثار نادر اردلان طبق مولفه های مطرح شده توسط جنکز از نظر ایدئولوژیک دارای شباهت هایی است. از جمله می توان گفت که در ساختمان های مدرسه مدیریت، مرکز صنعتی گروه بهشهر، مرکز موسیقی، برج مسکونی لیبی، برج هوشمند دوحه، مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیو تکنولوژی در هر یک از آثار، سبک پست مدرن به صورت دولعابه کار شده است. دو ساختمان برج مسکونی لیبی و برج هوشمند دوحه به عنوان معماری نشانه ای مطرح شده است.

از نظر سبک طراحی می توان گفت که سه ساختمان مدرسه مدیریت، ساختمان صنعتی گروه بهشهر و مرکز موسیقی، چهار مولفه تصویر سازی، برداشت تاریخی، گوناگونی فضایی و شگفت انگیزی، فرم معمول و فرم انتزاعی را دارا می باشند. از نظر طراحی پنج ساختمان از جمله مدرسه مدیریت، ساختمان مرکزی گروه بهشهر، مرکز موسیقی و مرکز عربی برای مهندسی ژنتیک و بیوتکنولوژی از نظر اختلاط عناصر گوناگون دارای شباهت می باشند. در همه ی آثار نادر اردلان می توان شاهد پایداری او به ارائه ماهیت سنتی و بومی در انتظام فضایی و ساماندهی احجام و فرم های بنا بود. بدون شک رعایت این اصول هفتگانه در انتقال تدریجی سنت به مدرنیسم معماری ایران بی تاثیر نبوده است.

پی نوشت

1. Ian Mcharg
2. CIT
3. Hq .Damac
4. Pisces Luxury Residentaial Towers, Tripoli, Libya 2006 Ardan Associates for DAMAC
5. The Intelligent Tower, Doha, Qatar for Gulf Organization for Industrial Consulting Doha, Qatar 2007Ardalan Associates with Klingstubbins
6. Arab Center for Genetic Engineering & Biotechnology

۵- منابع

- آر.سی. هیکس، استیون. (۱۳۹۱). تبیین پست مدرنیسم شک گرایی و سوسیالیسم از روسوتا فوکو. (حسن پور سفیر، مترجمون) تهران: ققنوس.
- اردلان، ن. (۱۳۷۱). *امتزاج از طبیعت و فرهنگ در معماری: گفتگوی اختر بدشاه با معمار ایرانی نادر اردلان*. سمر: تهران.
- احمدپور، علی و بهروز محمدی منفرد. (۱۴۰۱). ررسی و نقد کارکرد هنر اسلامی در خداشناسی و معنویت از دیدگاه سیدحسین نصر. *دوفصلنامه علمی پژوهشی پژوهشهای عقلی نوین / سال هفتم، شماره چهاردهم، پاییز و زمستان، ۱۳۳-۱۹۱*.
- ابن سینا. (۱۳۷۵). *الاشارات و التنبیهاات*. قم: نشر البلاغه.
- اردلان، ن و بختیار، ل. (۱۳۹۰). *حس وحدت*. تهران. ناشر اضافه گردد
- بانی مسعود، ا. (۱۳۸۶). *پست مدرنیته و معماری*. اصفهان: خاک.
- جنکز، چ. (۱۳۷۶). *پست مدرنیسم چیست؟*. (ف. مرتضایی، مترجم) تهران: نشر مردی.
- جنکز، چارلز. (۱۳۹۸). *روایت پست مدرنیسم؛ پنج دهه طعنه آمیز، نمادین و انتقادی در معماری*. (محسن وطن دوست، مترجمون) تهران: سیمای دانش.
- حجت، ع. (۱۳۸۴). *هویت انسان ساز، انسان هویت پرداز*. هنر های زیبا، ۲۴.
- دباغ، امیرمسعود و مصطفی مختاباد امرئی. (۱۳۹۰). *تأویل معماری پسامدرن از منظر نشانه شناسی*، سال پنجم، شماره نهم. *هویت شهر*، ۷۲-۵۹.
- طاهایی، ع. (۱۳۸۱). *تحلیل پدیده معماری پست مدرن و نسبت آن با معماری معاصر ایران (رساله دکتری)*. تهران: دانشگاه تهران.
- غریب پور، ا. (۱۳۹۵). *مفهوم عملکرد در اندیشه لویی کان*. ۱۵.
- قبادیان، وحید. (۱۳۹۰). *مبانی و مفاهیم در معماری معاصر غرب*. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- کالینکوس، آ. (۱۳۸۲). *نقد پست مدرنیسم*. (ا. فرهادی، مترجم) تهران: انتشارات نیکا.
- کامل نیا، حامد و محمدجواد مهدوی نژاد. (۱۳۹۹). *آشنایی با معماری معاصر از شرق تا غرب*. تهران: علم معمار.
- مزینی، م. (۱۳۹۰). *از زمان و معماری*. تهران: شهیدی: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- مک هرگ، ا. (۱۳۸۶). *طراحی با طبیعت*. (ع. وهاب زاده، مترجم) مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- نزیبت، ک. (۱۳۹۳). *تئوری معماری پست مدرن*. (پ. روحی، مترجم) مشهد: کتابکده کسری.
- نصر، س. (۱۳۸۰). *هنر قدسی در فرهنگ ایران*. (م. آوینی، تدوین) نشریه هنر آیین، ۹.
- نصر، س. (سال اول). *سنت، هنر و معنویت*. (ا. مازیار، تدوین) *اندیشه*، شماره دوم. سال اضافه گردد

نقد آثاری از معماران معاصر ایران. (۱۳۸۷). تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، وزارت مسکن و شهرسازی.

Haddad, E. (2009). Charles Jencks and the historiography of PostModernism. *The Journal of Architecture*, 493-510.

hans, b. (۲۰۰۳). *art history after modernism*. u.s.a: university of chicago.

jencks, c. (1987). *what is post-modernism?* london: Editions Academy.

jencks, c. (2007). *critica modernism(where post-modernism going?)*. uk: Academy Wiley.

naderardalan. (1398, 2 3). *ardalan associates,llc,consultants in architecture*. Retrieved from <http://www.ardalanassociates.com>.

Comparative analysis of Nader Ardalan's vision based on post-modern features

Abstract:

Fataneh Sangtarash ¹ (corresponding author)

Hasan Ali Pourmand ²

Recognition and analysis of the works of contemporary architects in Iran is of particular importance, in this regard, the concepts of the influence of Western architecture on the thought of Iranian architects and the evolution of modern, modern and postmodern styles and the differentiation of each of these styles have a significant impact on the recognition of the works of architects such as Nader Ardalan. Reviewing the works and thoughts of Iranian architects in the post-modern period indicates the existence of an attempt to find the relationship between the architecture of Iran yesterday and today. The most important goal of this article is essays about the vision of Nader Ardalan as an author architect based on the characteristics of post-modern style. With the assumption that the vision of Nader Ardalan in the works left by him has an impact on Iran's post-modern style, in this research, it will answer the research question with a comparative research plan. In this paper, first the postmodern style has been studied, then Nader Ardalan's works have been analyzed according to the postmodern style, and some features are considered according to the Jenks table including ideology, style and design idea, and finally similarities of Ardalan's works with postmodern features have been analyzed. The research results of his works show his adherence to tradition in spatial arrangement and organization of volumes and forms. It can be said that most of Nader Ardalan's works have features of postmodern style. In terms of purpose, more traditionalism and historicism of the climate can be pointed out, and in terms of design ideas, the use of traditional Iranian architecture pattern and the use of rectangle, square, and central courtyard elements.

Keywords: Nader Ardalan, Postmodern, Charles Jencks, architectural works

¹ Faculty of Arts and Architecture, Islamic Azad University, Tehran South Branch, Tehran, Iran.

² Associate Professor and Faculty Member of the Faculty of Arts and Architecture, Tarbiat Modares University. (hapourmand@modares.ac.ir)